

SPISY

JOSEFA KAJETANA TYLA.

Díl šestý.

Sešit 6.

Pořádá:

J. L. TURNOVSKÝ.

NAKLADATEL
ALOIS HYNEK V PRAZE.

P. T. pp. odběratelům Tylových spisů oznamujeme, že vydali jsme dva druhy velmi pěkných desek ku I.-II., III., IV., V. dílu po 40 kr.

Kvetoucí Vilímek jest jeho jediná útěcha. — Dolinský v objetí milované manželky hledal zapomenutí.

* * *

Za rok na to nacházel se obraz Angeliny v oděvu a postavě nadchnuté Sibilly, mistrně proveden, u znamenitém vystavení malířských děl. Všecko se před ním zastavovalo. Vzpomenutí i pohled vzbuzoval útrpnost.

Ze života chudých.

(Psáno roku 1845.)

1.

Je to v postranní uličce hlavního města, v malé, nízké, temné sedničce. Světlo padá do ní jediným úzkým oknem, jehož třetina tabul potlučena a očázeným, žlutým papírem zalepena. Dole je na píd' nasypáno pilin.

Teď nemůže mnoho světla oknem padati. Venku se chumelí, že není na dva kroky před sebe viděti, a k tomu je okolo sedmé hodiny z rána.

Sednička poskytuje příbytek dvěma stranám; to je viděti na zvláštním rozdělení a postavení chatrného nábytku. Od dveří, zapocených jakoby z nich lil, vede cesta rovnou čarou k oknu — a ta je prázdná. Podle okna stojí dva stolečky, ale jen tak, že na ně světlo jenom šikmo padá — vedle stolečku s jedné strany rozviklaná židle, v koutě odřená, druhdy modrá truhlice na koulitých nohách, podle stěny postel z měkkých nebarvených prken a v druhém koutě u dveří malá plechová kamínka.

V naprotější části vypadá to trochu zámožněji — to jest: může-li se více kusů starobylého nábytku nějakou zámožností jmenovat. Tu stojí tři židle, každá jiné podoby, stará almara, postel s několika kusy peřin, hodná truhla a nad ní, na silných provazcích, dvouloketní široké prkno místo police; na polici několik

hrnků neobyčejné velikosti a mísa jako malý škopíček. Nesmíme zapomenouti, že po obou stranách několik trhových obrázků rozličné velikosti a plny křiklavých barev visí.

Máme zimní jitro, dva dni před vánoce. Nuzná světnička je osvětlena knotem, dohořívajícím na hlíněném střepe mezi lojovými oškrabky.

Vedle postele v nuznějším oddělení, na holé, skoro černé podlaze krčí se ženská postava a nepokojně dřímá. Je ve svém denním oděvu; starý, velký, zelený šátek byla hodila přes sebe.

Nyní se protrhla a kvapně, skoro zděšeně povstala. Je to mladá, sotva čtyřadvacítiletá osoba; ale květ mladosti byl z ní již dávno opadal; bledá, ztrápená, znuzovaná stojí u postele a bedlivě poslouchá.

Tu jí potřásla zima. Žena se zachvěla, přitáhla šátek tuzeji okolo sebe a brala se lehýnkým kročejem k svému stolku. Tam stál plechový svícen, v něm půl svíčky jako husí brk. Tu rozsvítila a samodělaný kahánek zhasila.

Se svíčkou v ruce, druhou mdlý plamének zastírajíc, navrátila se k posteli a začala se na ni pozorně dívat.

Mezi tenkými drehničkami leželo tu asi čtyřleté pachole, žluté jako z vosku, s krůpějemi potu na čele. Útlá to koříšť těžké nemoci! Levé oko mělo přimhouřené, pravé trochu pootevřené. Matka myslila, že na ni pacholík hledí.

„Hajáš, Karličku?“ ptala se jemně a dychtivě čekala na odpověď.

Pacholík ale mlčel; zdálo se, že pokojně spí. Dva potůčky velikých slz vyhrkly na bledé tváře sklíčené matky.

Potom přistoupila tiše ke kamnům, naložila do nich několik drobně naštipaných kousků dříví a podpálila to. Chtěla trochu zatopit, ačkoli v sednici spíše vlhko nežli chladno bylo, a při tom si ohřívala malý hrníček polívky z vody. Včera v poledne ji uvařila, ale sotva že několik lžiček do úst vzala. Od té chvíle se ničeho nedotkla. Nyní jí začal hlad i mdloba upomínati. Nebylať také

vyspalá. Desátou noc bděla již u svého dítěte. K ránu ji přemohla dřímota.

Vesele praskalo dříví v kamínkách, jakoby se při něm pochoutky k radostným hodům strojily. Malý hrníček byl pojednou teplý — a hladově srkala ubohá žena z plechové lžice nemastnou, sotva solenou tekutinu. Na okamžik — ale jenom na krátký okamžik vlády nemilosrdného hladu — pustila nemocné dítě z paměti!

To se začalo teď na posteli hýbati. Jako střela byla matka, sedící posud skrčena u kamen, na nohou. Hrníček ležel na zemi.

Pacholík měl oči otevřeny, ale zřetelnice byly vzhůru ku klapkám stočeny. Při tom zvolna pomlaskoval a chvílkami olizoval suché, přimodralé rty.

„Chceš bumbat, Karličku?“ ptala se matka, ale pacholík neodpovídal, jen pomlaskával a olizoval okoralé rty.

V tom bila na blízku farním kostele osmá hodina.

Matka skočila ke stolku a vzala z něho lahvičku se zbytkem černé tinktury, a vykapala ji na lžici. Pak se naklonila k dítěti, jednou rukou mu nazvedla hlavičku, druhou rukou přiložila mu lžici k ústům a nahnula ji. Léčivá tekutina do úst — a po hlasitém polknutí svezl se do hrdla.

Pachole o tom nic nevědělo; přestalo ale mlaskati a přimhouřilo zas poněkud oči.

S klopotným srdcem stála nad ním matka; slabý plamének tenké svíčky a ranní, oknem se prodírající šero polévalo tváře jeho mlhavým, zamodrávajícím polosvětlem.

Najednou začaly mu tváře prokvétati, oči se otevřely a byly potaženy slabým leskem. Potom pozdvihlo suchou ručinku a sahalo před sebe, jakoby chtělo něco brát, a hrálo v povětří prsty.

„Co chceš, mé děťátko?“ ptala se zas matka, starostlivě na jeho pohybování pozor dávajíc.

Pacholík otvíral ústa, jakoby chtěl něco povídat; ale slova

mu nevyšlo ze rtů. Potom položil ruku zase na svou pokrývku a činil, jakoby něco po ní sbíral a opět zahazoval.

V matce trnulo srdce při této neobyčejné hře. To nebyla na něm po celý čas nemoci zpozorovala. Také tak dobře vypadal! — tak hezounké tvářinky neměl, když byl zdrav. A ty očinky! jak se mu leskly!

Blahá myšlénka zrodila se v milující matce. Dnes byl jedennáctý den nemoci — dnes — dnes mohla nemoc puknouti — vždyť byla něco podobného slychala!

Žena okřála touto myšlénkou, jakoby se byla znovu narodila. Oči z drahého dítěte neodvracejíc, brala se ke dveřím, otevřela je klíčem, jenž vedle na hřebíku visel, a zvolala:

„Panno Baruško!“

Žena volala ještě jednou; ale nikdo se na to neozýval, nikdo nepřicházel. Matka přiskočila tedy zase k posteli. Pokojně tu leželo ještě dítě zmořené; ale vpadlé očinky svítily se mu v hlubokých důlkách jako dvě žhavé jiskry, a tvářinky, skoro holá kost a kůže, prokvétaly jako propukávající růže. Při tom hrálo pořád ještě rukama; brzo chytalo něco v povětří, brzo sbíralo něco po své chatrné příkrývce.

Novou silou upevnila se v ní blahá myšlénka o brzkém pozdravení drahého jedináčka.

Doufající vyšla lehkým kročejem ze sedničky a po úzké, temné chodbě k sousedním dveřím. Pozvolna je otevřela a strčila mezi ně hlavu.

„Milá panno Baruško — jenom na chvilku!“ prosila pokorně.

„Co dobrého?“ ozval se v sousední sednici sípavý ženský hlas trochu nevrle.

„Ráda bych skočila k doktorovi,“ prosila zas matka úpěnlivě. „Počkejte mi tu chvíli u dítěte! Pán Bůh vám to odplatí.“

„Hned!“ bručela sousedka — a radostně vrátila se matka do svého bytu.

V koutě podle okna, jakož na místě nejchladnějším, stál veliký, černý hliněný džbán s uraženým uchem a otlučeným krkem. Z toho si teď nabrala trochu vody, přejela mokrou rukou tváře, navlhčila z předu vlasy a děravým klocem se utřela. Pak přistoupila k stolku, vytáhla šuplátko a vyndala z něho půl starého hřebenu. Rychle a po paměti přičísala si vlasy okolo čela — vjela čerstvě a několikrát i za týlo, pak si stáhla svůj veliký šátek, nejteplejší kus celého šatstva, až do půl čela, přeložila ho pevně přes prsa — a byla hotova. Necítila, že nemá na sobě do té tuhé zimy nic jiného, nežli pod lehkou kartounkou hustě záplatovanou moldonku a obnošený soukenný kabátek.

V tom vešla panna Baruška. Byla to malá, scvrklá, asi šedesátiletá osoba v hrubé kytlici a kazajce, v čepci na placku. Čelo a tváře její byly plny vrásků, nebyly ale tak odporné, jako při stařenách jejího druhu nejvíce bývají. Ano přizelenalé oči její hleděly na člověka jak náleží přívětivě. Porce z ústavu pro chudé, pletení hrubých punčoch a sem tam dárek mnoholetých dobrodinců byly pramen její obživy.

Nyní vešla se svou punčochou v ruce.

„Rodička boží vám to nahradí!“ uvítala ji povděčná matka; potom jí přinesla židli a postavila ji vedle postele. „Za čtvrt hodiny jsem zase tady. Buďte tak dobrá — kdyby Karlíček snad něco chtěl — tamhle je džbán s vodou.“

Potom se ještě nahnula k dítěti, políbila je na čelo a spěchala ze dveří.

Panna Baruška nastrčila si na nos brejle, hleděla chvíli na podivnou hru nemocného pacholíka, zavrtěla hlavou, jakoby říci chtěla: „To se mi nelíbí!“ — potom se vedle něho posadila a začala v bázni boží svou punčochu plést.

2.

Ale matka nemocného Karlíka nebyla v lidnaté čtvrti jediná, kteráž u lékaře okresního pomoc hledala. Dvěře jeho byly obklopeny zástupem nuzných neduživců a nebo těch, kteří se o své neduživé starali.

Pan doktor ještě nebyl v přízemním pokoji, kdež ráno i odpůldne v určitém hodinu stesky a prosby sklíčené chudiny vysléchal.

„U všech sakra . . .!“ ozval se nyní mezi zástupem ramenatý drvoštěp v kožené kazajce. „Toté prazatracené čekání! Křeče mi ženu zatím přetrhnou, a já přijdu do díla posfaktum. Pak si pověším žaludek na hřebík a nebo si ho naperu kamením.“

„V kolik pak hodin zde pan doktor bývá?“ ptala se vedle něho hubená holka se řádnou žloutenkou.

„I čert zná jejich regule!“ zabručel nedočkavý drvoštěp. „A pak — což jim záleží na bídě a psotě; to necinká toлары!“

„Tuhle je to — heh, heh! napsáno — heh, heh!“ zakašlala stará babka, okazujíc vyzáblým prstem na černou tabulku vedle dveří. „Kdo to umí číst — heh, heh?“

Někteří začali slabikovat; že to ale bylo německé, šlo to poněkud pomalu.

„I jděte domů a kupte si znovu slabikáře!“ ozval se mezi to hlasitěji asi patnáctiletý vejrosteček v hadrovitých nohavicích, v roztrhaných rukávech a v krátkých botách, ovázaných špagátem. Místo čepice měl na hlavě vyžloutlý děravý šátek, kterýž mu i levé oko tak dalece ukrýval, že mu bylo velkou, temnozačervenalou modřinu jen dopola viděti. Za svého dětinství povaloval se na farní škole, pak byl nějaký čas na řemesle, potom běhal po hospodách se sirkami a nyní metl ulice.

„I jděte domů a kupte si znova slabikáře!“ nadýmal se nyní

mezi ostatními a začal napsat o něco zběžněji koktati. Když byl ale hotov, nebylo tu osoby, kteráž by mu byla úplně rozuměla. Buďto neuměl nikdo německy — anebo tuze špatně četl; jen tolik vespolek srozuměli, že tu bývá doktor od půl deváté do půl desáté.

„No, to mu zatraceně uši zalehly!“ křel zase drvoštěp. „Půl deváté uhodilo — to jsem tu stál ještě sám.“

„Nebručte — nebručte, přáteli! Doktor je svým pánem a nebude k vůli nám uši nastrokovat, kolik bije, když sedí u snídaně!“ prohodil starý, hubený krejčovský tovaryš, nohu o nohu oklepávaje a do zkrivených prstů dýchaje. „To já znám! — a dobře má; já bych byl také takový; nic zadarmo — a my neplatíme.“

„Neplatíme!“ namítala nádennice s vodnatelným životem. „Ale vždyť je tu zaplat pán Bůh — a pak slavná obec! Ale kdo neví, co to je, také na to nedbá — a kdo sedí v hodném kožichu, myslí, že je celému světu teplo.“

„Ba, to je to — heh, heh!“ dotvrzovala dušná stařice. „Člověk nevěří, dokud nezkusí; ale poslat takového Tomáše na čtyry neděle mezi nás — však ono by mu srdce změklo — heh, heh!“

„Zlatí lidičky, to je všecko pravda,“ ozvala se nyní až posud opodál stojící přistárlá panička v obnošeném pláštiku — na pohled vdova po malém úředníku — i přistoupila blíže; „všecko pravda; nesmíme ale zapomenout, že to doktor z dobré vůle dělá, když nám radu uděluje, a že je v Praze ještě více lidí, kteří na jeho radu čekají. Kdo ví, kde on teď —“

„Milá, zlatá paní!“ zarazil ji drvoštěp, „nechte si svou mou drost pro sebe. Však my víme, co víme, a držíme se písma.“

Při tom hodil hlavou, jakoby řekl: „Podívej se tamhle vedle dveří na tabulku . . .“

S bídou — a k tomu s bídou v nízkém, spustlém stavu je těžko pojednávat; ona je tvrdohlavá, ledoprsá, netrpělivá, když jí neumí člověk vyhověti. Ona má své zvláštní zdání, které všem jiným odporuje . . .

Vdova ustoupila zas nazpět a uchýlila se k matce nemocného pacholety, kteráž tu opodál v koutku stojíc, žádného účastenství v hrubém hovoru neměla. Mysl její byla doma, u ztrápeného dítěte, i viděla je a spínala pod šátkem ruce. Oči skoro ani nepozdvihla. Jenom chvílemi odpovídala roztržitě na otázky zaplašené hajitelky doktora.

Konečně zacinkaly na schodech klíče, a zpívajíc přiběhlo mladé služebné děvče již dávno vytopený pokoj otevřít.

Zástup zapomněl na stesky, rozjasnil tváře a hrnul se za děvčetem do dveří, jakoby na něj za prahem spasení čekalo — a předce nezáleželo to celé spasení v ničem jiném, nežli v trochu teple! — ale ovšem — teplo! — jak blahoznívé slovo ve sluchu tolika tisfců, kteří ho skoro nikdy nezakusí, kteří si o něm jen jako o zlatých jablkách v pohádce povídají!

Pokoj byl prostranný; podle stěn táhly se dlouhé lavice, ku předu tisklo se několik seslí. V okamžení bylo všecko plno, a za malou chvíli nebylo celý zástup ani poznati. V lahodném teple převrátil se celý jeho rozmar; místo mračen svítilo sluníčko. Ach, ta tvrdohlavá, ledoprsá, netrpělivá bída snadno se spokojí — jen když něco dostane!

Jediná matka nemocného pacholka a vdova úřednice zůstaly venku. První bezpochyby ani zimu necítila a druhá se nyní ostatních štítla.

Za malou chvíli po služce vrzaly po schodech volným krokem boty, a konečně objevil se toužebně čekáný lékař. Byl to muž v nejlepších letech — spíše mladší nežli starší — s kulatou, převětivou tváří, s hravýma očima, v širokém tureckém županu; na hlavě mu seděla červená, hedbávná čepička se zlatým třapcem.

Zdál se býti dobré mysli; neboť se usmíval, jakoby šel do veselé besedy. Cigaro v malé stříbrné trubce mu výborně chutnalo.

V průjezdě spozoroval sklíčenou matku. Znalť ji — a přál jí; neboť nepřicházelo k němu osoby, kteráž by byla tak velikou

důvěru v jeho umění skládala, jako matka nemocného pacholka. Ona sama blížila se k němu rychle, ale poníženě, a políbila mu ruku.

„Ach, dobrého zdraví, matičko!“ uvítal ji lékař. „Jak se vede? Co dělá náš malý pacient?“

Matka se neostýchala a začala stav dítěte svého popisovati. Lékař se na chvílku zastavil, pak šel volným krokem do pokoje; ona vypravovala dále a šla v patách za ním. On poslouchal a sedl si na měkkou lenošku ke stolu; ona ještě pořád vypravovala. On si prohlídl péra — ona konečně umlkla. On nabral plná ústa kouře a velmi uněle ho jako anglickým dýmnikem zas vypustil — ona čekala na odpověď.

„Milá matko!“ spustil nyní doktor, s lahodným úsměvem cigaro zase do úst bera, „budte ráda, že to s vaším malým tak dopadlo, a děkujte Pánu Bohu, že máte již po starostech!“

„Není-li pravda, milostpane?“ zajásala matka, ježto v lékařově odpovědi uskutečnění svého doufání našla — a tváře její oživily se lehounkým, u ní tak vzácným ruměncem. „Mě to napadlo hned tu chvíli, že se mé dítě už pozdraví.“

„Milá matko!“ usmál se doktor pořád ještě v dobrém rozmaru, ale nemohl se při tom jakési rozpačitosti ubránit, „tak já to nemy... to jest...“ — doložil mnohem vážněji — „my jsme všickni v rukou božích a vy si dáte dozajista povědít, že to bude při vašem nynějším potřebném stavu pravé ulehčení, když vaše dítě...“

„O ne, proto jsem Boha neprosila, aby mi ho pozdravil!“ vpadla mu žena do řeči. „Pro své dítě necítím žádného nepohodlí, pro ně bych mohla žebrot; ačkoli mě Bůh až podnes před tím krokem uchránil; ale abych měla někoho na světě, koho bych mohla z celé duše milovat — pro svou mateřskou lásku vzývala jsem nebe, aby mi ho zachoval.“

„Všecko hezké,“ pokyvoval doktor hlavou, „láska mateřská

je věc nad míru krásná . . . ale — teď, milá ženo! jděte s Pánem Bohem domů, a těšte se myšlénkou, že bude zas všechno dobře.“

„A — což nebude už žádné medicíny potřeba? Včerejší láhvička mi došla.“

„No, tedy ji budem opakovat, ačkoliv by ta včerejší mohla býti také poslední.“

„Poslední? — a mohla bych se na to spolehnout, že se mi dítě bez medicíny uzdraví?“

„Když to řeknu — tedy to řeknu!“ odbýval ji doktor již trochu nevrle. „Rád každému posloužím, ale nerad kde zbytečně výlohy dělám. Něco vám předepíši — ale jak povídám — myslím, že mluvím s rozumnou ženou — a že je líp, když vás na všechno připravím — zejtra nebude vašeho chlapce už nic víc bolet.“

„Pak mu uděláte křížek, odnesete ho do kaple a bude po dření!“ ozval se teď nedočkavě surový drvoštěp. „Či jste opravdu tak na rozum padlá, že jemnostpánu nerozumíte? No, to přijďte ke mně, já vám to vyložím. Moje první škvrně si také tak hrálo, nežli odešlo. Mělo vodu v hlavě. Ba jen už jděte a nezdržujte nás ostatní; my máme také své trampoty.“

Se svislou bradou, s prodlouženýma tvářema, s vypoulenýma očima — obraz náramného zděšení — stála nešťastná matka při slovech tak nešetrně a bez obalu mluvícího drvoštěpa. Pak vyrazila ze sebe prudký vzdech úzkosti a oči její otočily se dychtivě po tvářích vždy k ní laskavého lékaře.

Ten okřikl drvoštěpa a ohlížel se po ostatních hostech; ale nic nevysvítalo z tváří jeho, co by bylo slovům drvoštěpovým odporovalo, ježto byly ubohou matku jako smrtící meč projaly. Nyní věděla nešťastná žena, co doktor myslil! Ale mateřská její láska byla silnější nežli víra v lidské umění.

„Ne, ne, vy se mýlíte!“ zvolala vášnivě. „Mé dítě neumře — vy jste je neviděli a popsání mému nerozuměli — pro milosrdenství boží — milostpane — pojdte se mnou —“

„Hned?“ ptal se doktor, hozením hlavy na zástup čekajících poukázav.

„Chcete-li uchovat dva lidské životy,“ mluvila žena dále, ani jeho úsměšku ani netrpělivosti ostatních si nevšímajíc, „můj a mého dítě — pojdte — a nebo mi něco předepíšte, co dozajista pomůže — ať je to sebe dražší — já si to zaplatím. Zapomeňte na okamžení, že jsem chudá žena, a vymyslete si něco, jako pro bohatého člověka.“

„Ale bláhová osobo!“ okřikl ji lékař dobrosrdečně — ale ona mu nedala domluvit.

„Nesmějte se mi, jemnostpane!“ prosila, „já to slyšala v hodných domech, kde jsem sloužila, že každému něco jiného předpisujete. Jak pak by mohly za nás bídáky takové medicíny platit, jako se boháčům dávají.“

„Vy jste blázen, milá ženo!“ rozhněval se nyní lékař opravdu, „a kdybych nevěděl, že z vás bolest matky mluví, dal bych vám jinou odpověď! Život člověka — buďsi on boháč nebo otrhanec — je stejně drahý poklad v rukou lékaře — to si pamatujte, abyste jinde nezavadila!“

Mezi řečí byl se již však také péra uchoпил a psal recept.

„Tu tedy něco máte, moudrá osobo!“ odšoupl pak list psaný od sebe. „Dejte si to udělat — ale jak jste sama chtěla: za své peníze!“

„Zaplat' vám to nebeský otec, milostpane!“ zvolala žena, sáhla dychtivě po listu, políbila lékaři ruku, a jakoby v hrsti již neklamně pojištění dětského života držela, spěchala kvapnými kroky k nejbližší lékárně.

Prudce vrazila do skleněných dveří. S podivením pohlédl na ni provisor, an ho nelibě ze čtení nového Sue-ova románu vytrhla. Žena si toho ale nevšímala.

„Poníženě prosím,“ řekla unavena sotva dechu popadajíc a recept mu podávajíc — „hezky brzo . . . a co to bude stát?“

Provisor se podíval na recept a počítal. Pak řekl:

„Čtyřicet krejcarů.“

Žena se poněkud lekla. Vědělať, že se tu počítá ve stříbře.

„A kdy to bude hotovo?“ ptala se trochu malomyslně.

„Za půl hodiny.“

„Za půl hodiny — dva dvacetníky!“ opakovala žena mimovolně a spěchala opět z lékárny.

3.

Okolo i vnitř podloubí na drůbežním trhu panuje za ranních hodin veliký, hlučný život. Tu se smlouvá a prodává, volá a vadí, kleje a prosí — tu je smíšenina těch nejrozmanitějších postav: vykrmené drůbežnice a hubené selky, řemeslnice v klobouku a úřednice v prostém čepečku, mladí hospodští a staří hospodáři — potom chátra obojího pohlaví, toulaví prodavači a žebráci. To se mňhá, dere a tlačí řadami rozstavených nůsí, krosen a trakařů se živou i mrtvou drůbeží, s vejci, tvarohem a máslem všeho způsobu.

Zvláštní a stálé denní figury v tomto strakatém množství jsou tak nazvané pečenářky nebo polivkářky — ženy velké důležitosti, neboť vedou péči o žaludek nejen všech prodavačů v tomto vůkolí, nýbrž poskytují také úlevu hladovým, ježto přicházejí z končin vzdálených.

Avšak jméno pečenářky čili po pražsku: prátlářky není pro tyto ženy dosti významné, ačkoli jaksi důstojné — tím méně název polivkářky; žádné z nich nepodává úplný obraz o jich živnosti. Není to pouhá pečeně ani pouhá polívka, co svým hostům předkládají — to by byl obmezený, špatný průmysl.

Ta tu má arci v ohromném, odrátovaném hrnci polívku s nudlemi, jež vypadají jako bělavé žízaly, a ta tam pyšní se pekáčem na tenko nakrájené vepřoviny — ob den je u ní také zajíc nebo husa k dostání; ale jiná tu sedí také s mísou lojem maštěného

bráchu a s kuthanem bramborů: ještě jiná vykládá smažené nožičky, pak osrdí a odpadky rozličného masa s hnědozelenavou omáčkou, a opět jiná zve k plné ošatce vdolků s povidly a syrečkem, na něžto ještě něco žlutavého nakapá, co má sloužit omastkem. Při tom nesmíme zapomenouti, že je zde onde také hrnce viděti, v nichžto jakási temné zažloutlá tekutina vře, kterouž prodavačka na svou čest dobrou kávou nazývá. Jsou-li kupovači také toho mínění — to nevíme; ale skoro bychom tomu věřili; alespoň se dá o tom soudit podle chuti, s jakovou se malých hrnečků drží, do nichžto jim kavárnice za dva krejcare nebo za groš nalívá.

Kdo se u těchto kuchyní na pouhé boží ulici ještě nezastavil, neví, jak člověk vypadá, když mu něco jak náleží chutná. Ale podívejte se tuhle na toho ubožáka, pocestného řemeslníka v chatrném fráčku a v letních pruhovaných spodkách — vítr fičí, až prsty křehnou — on tu stojí nakřivený s ohnutýma kolenama, trochu pošlapává, v levici drží malou misku, v pravici plechovou lžici a nabírá polívku, souká, srká — a najednou má misku prázdnou. Ani se toho nenadál. Teprv se chce rozpomínat — ale hostinská mu bere již opět nádobu z ruky (zaplatit si dala ovšem dříve) a plác! — krene na ni lžici bramborové kaše. Že misku neopláchla, samo sebou se rozumí; stará popelářka také na to nehledí. Jeť ráda, že nemusí mezi zástupem strávníků dlouho čekat.

Na tomto podloubí, skoro pod prostředním obloukem, sedá paní Naninka — pečenářka, jež toho titulu zaslouhuje. Její nůše je největší a na jejích dvou pekáčích zavání den jak den něco pečitého pro vzácnější strávníky; na velké míse má při tom ještě pokaždé čočku, fazole, brambory nebo jinou zásobu pro žaludky nižší třídy, nežli jsou velkých překupnic a mluvných dohazovaček.

Je to velká, silná žena asi čtyřiceti let. Masité, osmahlé tváře její lesknou se zdravím. Jinak ale není na nich skoro žádný duševní výraz pozorovati.

Dnes tu sedí paní Naninka jaksi mrzutě. Trh je sice dobrý,

hlučný — vždyť je před svátky; ale každý si hledí ještě svého krámu a nepamíná na jídlo. A paní Naninka má dnes přece kapitální husu a k tomu vepřovinku — že se srdce směje! I dohlíží také pořád na velkou pánev s uhlím, na nížto pekáče stojí, a podfukuje, odstavuje, natřásá nádoby — a v tom spočívá největší díl pečenářského umění, aby maso ani nevychladlo, ani tuze nevysmahlo, ale až dosaváde není všecko nic platno. Ani denní ani cizí strážníci se ještě nedostavují.

V tom k ní přikročila matka nemocného dítěte. Ubohá žena byla ráda, že ji nalezá samotnou, alespoň se její bledé tváře poněkud vyjasnily.

„Pán Bůh rač pozdravit, paní Naninko!“ promluvila k ní poněkud ostýchavě.

„Co je?“ trhla sebou pečenářka, trochu nevrle hlavu od svých pekáčů pozvednouc. „A, jste vy to? Co dobrého?“

„O něco bych vás ponížně prosila —“ začala matka hlasem skroušeným.

„Oč pak, oč pak?“ spustila žena, když tato poněkud vážla. „Nedělej te dlouhé prambule; zde nemám kdy vaše lamentace poslouchat.“

„Pan doktor předepsal mému Karlíčkovu medicínu,“ dodala si matka srdce, „která bude mít dozajista dobrý účinek . . .“

„Nu? — a co je mně do toho?“ ptala se paní Naninka, kdyžto matka zas poněkud vážnouti začala. „Budte ráda, je-li váš doktor takový divotvorec! Já pro svou osobu nedám za ty doctorské moudrosti ani co by za nehet padlo.“

„Ale já musím za ně dát, má zlatá paní Naninko!“ osmělila se opět sklíčená žena, „protože mám k lidské moudrosti důvěru a že musím o své dítě pečovat.“

„I s Pánem Bohem — dejte si za ni, co chcete!“ prohodila pečenářka tónem, z něhož jasně zvučelo, že zná její hroznou chudobu. „Já nebudu vaši kasu prohlížet.“

„Ach, neposmívejte se nešťastné ženě, která se důvěrně k vám utíká!“

„Ke mně? — důvěrně? — co pak by to bylo?“ prohodila pečenářka, lhotejně do uhlí foukajíc.

„Že nyní ani krejcaru nemám — toť víte; ale Bůh je milosrdný a posilní zase ruce moje a otevře srdce lidské, a já splatím každému, kdo mi co dobrého učinil. Teď ale musím zaplatit drahou medicínu . . . a proto vás, drahá paní Naninko, ponížně prosím — abyste mi ještě dva dvacetníky půjčila.“

„Cože?“ otočila se po ní pečenářka od svých pekáčů a bok si podepřajíc, hleděla jí na okamžik do očí. Zdálo se, že jí žena s prosbou právě vhod přichází, neboť si mohla na něčem své zlé rozmary vypustit. „Já řku — pominula jste se s rozumem? — ještě dva dvacetníky? — víte-li pak, co to už dělá, co jsem vám —“

„Vím, vím! má drahá paní Naninko!“ prosila matka ustrašeně, „jenom tak před lidmi nekřičte!“

„Jak? — i vy nestydatá — vy mi budete poroučet, abych o své právo nekřičela?“ dala se pečenářka ještě hlasitěji slyšeti. „Je to poděkování za mou dobrotu? Netrpím vás u sebe říkajíc jenom pro zaplatpánbůh? Nenechala jsem vám stranu podle kamen k vůli vašemu škvorněti? A vy mi budete poroučet —“

„Já nic neporoučím —“ spínala matka ruce, „ale pro živé rány Kristovy vás prosím, abyste mi jenom ještě jedenkrátě pomohla . . .“

„Nic — nic — ani vindrou vám nepomohu,“ sápal se rozjitřená sprostáčka, „darmo se rouháte! Jděte mi raději s očí — a čím dřív tím líp i z kvartýru, rozumíte — má zlatá panno Kačenko?“

Matka bolestně zkríkla a stáhla si rychle šátek hloub před čelo, jakoby chtěla zarděné líce a dva prameny slz ukryti.

„Bůh vám to odpust!“ zaštkala úpěnlivě a zoufajíc kvapila zpáteční cestou. Nohy se pod ní třásly, div nesklela.

4.

Nevědomky běžela nešťastná matka domů. Nevýslovnou bázní hlalo ji to k loži nemocného dítěte. Bylo to poprvé, kdežto se počínala strachovati, že by mohla jediný a poslední svůj poklad ztratit. Až posud odrážela se tato myšlénka o její náramnou důvěru.

V zimním zánícení, s prudce tlukoucím srdcem vrazila do dveří. Stará poctivá sousedka seděla se svou punčochou ještě na posteli, — ale dýchala si již do přetuhlých rukou. V sedniče točila se zima.

Skoro hltavě padl zrak matčin na nemocného. Pacholík tu ještě ležel, jak ho byla opustila; ještě mu tváře semtam prokvítaly — ještě se mu leskly oči tím skelným paleskem.

„Nic se nepříhodilo?“ ptala se matka udýchaně.

„Nic,“ odpověděla stará trochu mrzutě, „jen že bych byla málem překřehla.“

„Odpusťte, panno Baruško!“ prosila žena letitou hlídačku, „že jsem se opozdila. Musela jsem na doktora čekat . . .“

„Nu — čekat musí každý člověk,“ prohodila stařena, vstávajíc a k odchodu se chystajíc. „Proto jsme na světě; jen když to něco pomůže.“

„Ach — ono by to snad pomohlo!“ zaúpěla matka a odlevila nyní hlasitým pláčem stísněnému srdci svému, „pomoc by byla; ale já ji nemohu zaplatit. Vždyť jsem pouhá žebračka!“

Nikdy nebyla ubohá žena význam těchto slov tak bolestně pocítila jako v tomto okamžení. Byloť jí při tom, jakoby jí mělo srdce puknouti.

„I nu, nu —“ začala ji stará panna těšiti. „Vždyť není tak zle, aby nebylo zas dobře. Pomyslete, že jste mladá — že můžete pracovat — a při práci se člověk nikdy neztratí.“

„Ale co mám dělat se svým dítětem?“ ptala se matka polo-zoufanlivě. „Mám je nechat zahynout? Mohu je opustit a hledět si vezdejšího chleba? Anebo mohu nechat duši u něho, aby je hlídala, a vymořené tělo do díla zapráhnout? Já činila, co poctivá vůle činiti může, dokud síly stačily! Že jsem onemocněla, za to nemohu — já pracovala — já prodala a zastavila, bez čeho jsem býti mohla — teď nemám . . . ničeho.“

„Mohla bych vám snad pěti groši pomoci?“ ptala se letitá panna, stojíc již u samých dveří. „Více nemám.“

„Ó děkuji vám — děkuji, panno Baruško!“ prohodila žena ve svém zánícení s jakousi hořkostí. „Mně nepomůže pět grošů — mně nepomůže nic — nic více na tomto světě — nežli hrob vedle mého dítěte.“

S hlasitým štkáním vrhla se při tom na postel, přes nemocného pacholíka. Stará panna zavrtěla hlavou a odešla.

V nevýslovné bolesti ležela matka dlouhou chvíli přehnuta na chatrném loži. Nevědělať o sobě. Míra hoře jejího byla tuze veliká, tak že všecken jiný pocit v ní utonul. Plakala, ale ohlas pláče jejího zanikal v chatrné pokrývce.

Konečně ji vytrhla z tupé nečinnosti zima. Začínaloť jí v chladné sedniče mraziti. Otrásla se — a zvolna vstala.

Oko její utkvělo na pacholíku. On se nehýbal. Zdálo se, že spí. — Ledové odhodlání, kamenná zoufalost ulehla si do duše i na tváře její.

V tom se opět zimou na celém těle zachvěla, zuby jí zadrkotaly. Tiše pohledla kolem, a zrak její pozastavil se u poslední rozviklané židlice. Přikročila k ní — vzala z koutu starou sekýrku, vyšla na předsň a v malé chvíli vrátila se s přehoušlí drobně rozštípaného dříví.

Za několik minut praskala suchá židlice v kamínkách.

Matka stála zase nad pacholíkem — a srdce její začalo se zase živěji pohybovati; tepleji začala jí krev žilami prouditi.

„Ta kamenná duše!“ promluvila po chvíli sama k sobě, „to

nekřesťanské srdce! Dokud jsi kvetlo, ubohé poupátko, to uměla s tebou hrát — to uměla slibovat: ale když má přispěti, abys nezvadnulo . . . to se necitelně obrací. A kdyby to neměla —“ mluvila dále, a oči se jí rozjiskřily divným plamenem a otočily se na druhou stranu po staré almaře; prsa počala se jí nepokojně dmouti a podivný, nikdy nepocitěný oheň projel jí od hlavy až do paty, „ale ona to má — ona má mnohem více — ona by mě mohla šťastnou učinit a dítě moje zachránit . . . a nic by při tom neutrpěla . . .“

I přistoupila blíže k almaře. Oči její spočívaly na ní s divou žádostivostí.

„Vím to dobře,“ mluvila sama k sobě třesoucícma se rtoma, „v pravém koutě má žlutou truhličku — a v ní plnou hrst stříbrných peněz — ona je zdravá a silná . . . mé dítě ale . . .“

Ještě krok — a již stála u staré almary; ode dávno věděla, jak se i bez klíče otvírá. Již vztahovala ruku . . . v tom se začal pacholík pohybovat a temné zvuky ze sebe vydávat.

Žena sebou trhla — obrátila se a poslouchala. Pacholík pohyboval ještě ústy . . . pomalu začínaly zvuky býti srozumitelnější . . . konečně bylo po malých přestávkách slyšeti: „A — neuvod — nás — v pokušení — ale zbav nás . . .“

Nevědomky odříkávalo pachole Otčenáš, kterýž mu byla matka již vštípila.

Ale jako tříhranný meč projela slova nevinného prosebníka duši nešťastné matky. Zachvělat se jako smrtelnou hrůzou — zkríkla — klesla na kolena, sepnula křečovitě ruce na prsou a modlila se: „Neuvod nás v pokušení!“

Hodnou chvíli klečela takto skroušeně v kající postavě.

Proudem valily se jí horké slzy po tvářích a podivný, blaživý mír přicházel do srdce jejího.

Konečně se vzhopila. Oči její byly oživeny — nádra opojena novou důvěrou. Přistoupila k posteli, sehnula se k dítěti a políbila je na čelo.

„Ó ty můj strážný andělíčku!“ zašeptala při tom z hlubo-

kosti duše své, a zrak její utkvěl zpytavě na tvářích jeho. Chtělať na nich čísti dosvědčení toho, co tak pevně doufala. „Ty moje vadnoucí růžinko — ó že tě nemohu krví svou zalítí, abys občerstvena hlavičku svou zase napnula! Že ti nemohu teplého místa ve svých nádrech vyhrabatí — že tě nemohu těmito zesláblými rukama zachytнути, abys neklesala a neopadávala! Ale ubohá matka tvá je chudá děvka, a nevyslyší-li Pán volání její, nemůže ti ničeho poskytnout.“

S rukama sepnutými stála nad pacholetem. Nová, neobyčejná myšlénka zmáhala se v duši její. Cítilať přehlucoce, že musí ještě nějak síly své napnouti, aby dítěti přispěla. „Jdi žebrot!“ znělo to v ní temným, celou útrobu přerývajícím hlasem, „jdi žebrot!“

Žena se zachvěla a na čelo jí vstoupil horký pot. Dychtivě ohlížela se kolem, jako by tu odněkud pomoc kynouti mohla. Ale nikde nebylo již kusa nábytku, nebylo kusa šatu . . . nebylo ničeho, co by ještě bylo mohlo do rukou židových nebo do zastavárny putovat.

Najednou přikročila ku své staré odřené truhlici na kulatých nohách a otevřela víko na viklavém kování.

Do polovic bylo prázdné; chatrná ženská košile, ještě chatrnější spodní sukně a zástěrka, dva, tři šátky, několik čistých kousků dětského prádla, soukenná bundička, menší a větší karkule — to bylo celé hospodářství v této nuzné schráně.

Žena se počala v té směsici dychtivě přehrabávat.

Nevyndala kus po kuse, ale převracela všecko na ruby. Na dně leželo několik vybledlých pentlí, pouzdro z modlitební knihy, v něm rozličné papíry, jak se zdálo: psaní a jiné písemnosti, na nichžto si majetnice zakládala něco, v koutku stála malá červená škatulka.

Té se uchopila a otevřela ji. Tu byla malinká soška Panny Marie, jakož ji poutníci přátelům na památku ze Svaté Hory přinášejí, tu byla mosazná náušnice s falešným kamínkem, několik

knoflíčků — a prsten, tenký, zlatý kroužek. Ten vzala rychle do ruky a přitiskla ho k ústům.

„Ty jediný jsi mi pozůstal, svědku blažených dnů!“ mluvila pak v sladkobolestných vzpomínkách na prsten pohlížeje. „Na tobě zakládala se moje víra, tebe jsem ukřývala před hltavými rukama chudoby, tebe jsem šetřila — ó budiž mi nyní vykupitelem z nouze největší. Pro své dítě pustím tě do rukou cizích, ne pro sebe, ó ne! — já bych mohla nad hrobem státi! ty bys nepřišel ode mne!“

Mezi tím strčila kroužek na prst, zavřela truhlu a uspořádala zas na sobě poněkud svůj chatrný šat. Pak přikročila k posteli, shýbla se k dítěti, políbila je na čelo a udělala mu křížek.

„Anděl strážce tě opatruj, mé děťátko!“ řekla se slzavými očima, přistavila z naprotější strany k posteli dvě židle, ačkoli se nebylo co nadíti, že bude dítě tak nepokojné, aby mohlo ze svých drechů spadnouti; pak vyšla tichým krokem ze sedničky a zavřela dvěře na klíč.

Běžela do lékárny.

U samého vchodu se zastavila a nahlédla do ní skleněnými dveřmi. Kromě provisorů a mládence nebylo v ní živé duše. To právě chtěla.

Rychle tedy otevřela a vešla. Srdce jí tlouklo, na čele jí vystával pot.

„Ponížně prosím,“ obrátila se k provisorovi, skládajícímu papír na prášky a hledícímu při tom pilně do románu, kterýž ležel vedle něho na stole; „ponížně prosím, je ta moje medicína hotova?“

Provisor na ni pohleděl — znalť ji už, poněvadž tam po celý čas nemoci dítěte svého chodila; ale neodpověděl a sáhnuv k vážkám, pošoupl láhvičku s tmavou tinkturou ku předu.

Ubohá žena si přála mítí lék již v ruce a býti s ním ve svém nuzném příbytku!

„Já si to dala napsat pro své nemocné dítě,“ jala se bojácně

mluviti, nevědouc ještě, jakým způsobem se k cíli dostane; „bude to bezpochyby poslední medicína, jakž mi pan doktor sliboval . . .“

„Tedy si to jen vezměte a jděte s Pánem Bohem!“ odbýval ji provisor.

„Oh, což je ono o to,“ promluvila opět sklíčená matka, netroufajíc si ani oči pozvednout, „ale musím dáti čtyřicet krejcarů, není-li pravda?“

„Čtyřicet krejcarů!“ řekl provisor krátce.

„Ale já je nyní nemám,“ dodala si matka srdce, a živěji řinula se jí od toho okamžiku slova ode rtů; dělo se to strachem, aby o lék nepřišla. „Peníze v tu chvíli nemám, ale mohu zde, jemnostpane, něco nechat, co má větší cenu, nežli čtyřicet krejcarů — a co si zase vyplatím, jakmile k penězům přijdu.“

„Jste, milá ženo, blázen?“ ozval se nyní mládenec místo provisorů, kterýž se nad požadováním chudé osoby tak divil, že takměř ani odpovědět nemohl.

„Ještě nejsem, ale ví Bůh! že do zbláznění daleko nemám,“ řekla žena skoro vášnivě, „nebude-li brzo pomoci. Tuhle mám prsten po svém nebožtíkovi — po otci mého dítěte — je to prsten svatební, nemocí a bídou přišla jsem o všecko: tuto jedinou památku jsem uchránila, ale teď ji musím dáti z rukou, třeba se i štěstí ode mne na věky obrátilo, jako se stává, když si neumí člověk svatebního prstenu vážit. V zastavárně mi na to nic nepřijí — a také se nemohu zdržovat — ale on je vskutku dražší, nežli láhvička této medicíny . . . ó prosím, prosím, podržte ho zde zatím, nežli budu moci zaplatit!“

„Ale co pak vám napadá!“ odbýval ji mládenec nevrle. „Co pak myslíte . . .“

„Nic nemyslím, nic, jemnostpánové, co by se vás mohlo dost málo nemile dotknouti!“ vskočila mu žena řečí. „Já myslím jenom na svou potřebu — a na to, že snad ještě dobrotivé srdce naleznou, kteréž chudobě uvěří. Nemyslete si, že vám zde prstýnek dlouho nechám, ó ne, toho se nebojte! Vždyť nemám po otci dítěte

svého už pranic jiného, nežli ten kroužek a . . . ránu v srdci, která se nikdy nezhojí. Ach, víte-li, pánové, co to obnáší: přijmouti od někoho prsten svatební, koho milujem, tedy pochopíte, že vám ho zde nenechám.“

„Nedávejte ho ani z ruky, ale vezměte svou medicinu a běžte k svému nemocnému dítěti!“

Tak se ozval za ní náhle cizí hlas, a když se žena kvapně ohlídl, spatřila před sebou čistě ošaceného člověka mužných let a přívětivých tváří. Podobal se zámožnému měšťanu. Ve své horlivosti nebyla pozorovala, že vešel brzo po ní do lékárny a že slova její zaslechl.

Radostný červánek přeletěl jí přes tváře. Rychle přistoupila k cizinci a políbila mu ruku jeho, dřív nežli to mohl zabránit.

„Nechte, nechte, milá osobo!“ odbýval ji neznámý poněkud v nesnázi nad takovýmto důkazem vděčnosti, „a vezměte si honem lék. Pánové dovolí, abych za vás pořádnost udělal.“

„Ó prosím, pane z Bězděky!“ uklonil se mládenec s lahodným úsměvem; „nám to udělá potěšení . . .“

„Že k penězům přijdete?“ usmál se také nenadálý dobrodinec. „Nu, tím způsobem stane se nám tedy všem nějaké potěšení. Tu máte; tu máte, milá ženo!“ obrátil se pak zase k ostýchavé ženě, „a nezdržujte se daremně!“

S těmi slovy vepál jí sám láhvičku do rukou, a překvapeně ženě sklouznul při tom ještě stříbrný peníz do dlaně.

5.

V malé, nuzné sedniče bylo teplo — alespoň tepleji, než kdy jindy. Vedle kamínek leželo ještě několik otýpek, a vedle postele stál hrneček se zbytkem chlebové polévky.

Nemocný pacholík nehrál již prsty, nepozvedal ruce, ani tak hlasitě nemlaskal. Tiše tu ležel; hlavinka byla trochu k prsoum

skloněna, tváře zase bledé, oči hluboko vpadlé, nosejček jaksi špičatěl, rtíky sesinalé byly pootevřeny.

Nikdo tu ale právě není, jenž by to mohl pozorovat. Matka sedí na podlaze, hlavu majíc o postel opřenu, a dřímá. Nevyspání, zima, pak zas teplo a polívka, do níž byla za groš piva zavařila — to všecko ji konečně tak přemohlo, že se nemohla spaní ubránit. Vědělať ale, že nezaspí.

Tu dobu vracela se obyčejně spolunájemnice z trhu, a jejím příchodem doufala zase procitnout.

Byly tři hodiny odpoledne. Obloha visela plna sněhu, v úzké ulici počínalo se již stmívatí. V sedniče bylo pološero.

Tu zarachotil zámeček a do dveří hrnula se paní Naninka s nůši na zádech. Byla trochu veselejší myslí, nežli ráno.

„Aj, podívejme se!“ zahrčela, sotva že přes práh kročila a neobyčejné vytopení ucítila. „Tuť musí být někdo na kvartýru, kdo má strejčka v Podskalí. He?“

Žena dřímající procitla.

„Co je? co je?“ ptala se dychtivě, rychle vstávajíc a po dítěti se ohlížejíc.

„Že musíte mít plný dřevník,“ prohodila pečenářka jaksi káravě. „Vždyť je tu jako v peci.“

„Samou radostí jsem se přebrala —“

„Radostí?“

„Ach ano, paní Naninko!“ odpovídala dobrosrdečná žena, zapomínajíc, že se jí byla druhá nedávno tak bolestně dotknula. „Jen si pomyslete: medicinu jsem dostala a ještě k tomu zlatník.“

„Tak?“ vyvalila pečenářka oči. „Nu, mnoho štěstí! To mi můžete hned dva dvacetníky na srážku svého dluhu dát.“

„Ach, prosím vás, milá paní Naninko!“ řekla žena, „mějte ještě strpení! Z toho zlatníku vám nemohu dát ani krejcaru — vždyť ho musím pro Karlíčka uchovat. Bůh dá, že mu bude brzo líp, a pak mu budu musit přilepšit. Beztoho jsem už pět grošů vydala.“

Mezi těmi slovy byla k ní ochotně přistoupila a pomáhala jí něši sundavat.

„Nechte jen, nechte, paní Kačenko!“ děkovala pečenářka, když byla její pomocí ruce z popruhů vymknula, „však já si sama pomohu. Tak! — Z toho zlatníku mi tedy nemůžete nic dát?“

„Ale považte jen, k vůli mému dítěti! Ráda bych mu přece trochu polévky udělala.“

„Tak? Tedy může Karlíček už polévky jíst? I podívejme se, jak se ty nemoci obracejí. Dnes ráno bych byla řekla . . .“

Při tom přistoupila k posteli. Oči její padly na dítě a ústa umkla. Pak zakroutila hlavou, podívala se na doufající matku a potom zas na dítě.

Ztrápená žena se pohledu jejího zděsila.

„Proč vrtíte hlavou?“ ptala se jí s nově propukající úzkostí.

„Nevím —“ otálela pečenářka s odpovědí, „buďto mě šálí večerní šero — anebo . . . inu, slovem: váš Karlíček se mi nelíbí.“

„Že se vám . . .? Umučení Páně! vždyť předce tu drahou medicínu užíval. Dvakrát jsem mu ji vlila do hubičky . . .“

„Ale vy bláhová osobo! co pak myslíte opravdu, že mohou ti pánové něco dokázat, když je mu souzeno, aby umřel?“

„Aby umřel?“ zkríkla matka celá ztrnulá a drala se k němu tak dychtivě, jakoby ho svou přítomností ochrániti mohla. „Ne, ne — mé dítě nesmí umřít!“

„Nu, když myslíte!“ pokrčila žena rameny; „a máte-li s Pánem Bohem kontrakt; ale já vám radím, abyste se na všechno připravila, jakož i nábožné matce sluší. Já vím také, co to je: dítě pochovat! — ale proto jsem se přece nikdy proti Pánu Bohu nezpouzela.“

„Oh, vždyť já se nezpouzím!“ úpěla matka, a horké slzy jí kanuly po tváři — „já se nezpouzím! ale pevně na boží milost spolehám!“

„Ale jak pak, když je to dítěti souzeno, aby umřelo?“ namítala jí pečenářka poněkud rozhorleně. „Co chcete potom?“

Chcete, aby Bůh k vůli vám zázraky dělal? Okažte raději, že jste dobrá křesťanka . . . nebo, to vám povídám . . . Karlíček do rána nevydrží.“

„Spasiteli na výsostech!“ zkríkla žena pronikavě a skácela se na postel.

„No, no — jenom se nelekejte!“ chtěla ji pečenářka potěšit; nešťastná matka ji ale neslyšela, neboť ležela ve mdlobách. „Paní Kačenko, dejte si povědít . . . Jak? také bez sebe? No, tohle by bylo hezké nadělení na štědrý večer, abych tu tak dvě mrtvá těla měla. He! mějte pak rozum, paní Kačenko! ať toho broučka ještě neumačkáte!“

Ale bázeň její stran dvou mrtvol byla přenáhlena. Mrákoty na smyslech ubohé matky se brzy opět rozplynuly. S hlubokým povzdechem otevřela sklíčená žena oči — vzchopila se, hleděla okamžik vůkol sebe, jakoby se byla z těžkého sna protrhla. Najednou jí zavzněly slova pečenářky ještě jednou v uších, oči její padly na pacholíka a slzy jí vyhrkly na tváře.

„Ó můj Karlíčku! můj Karlíčku — neopouštěj mě!“ bédovala, k samému se sklánějíc, a pak i na podlahu klekajíc, jen aby co nejbližší u něho býti a ruce své přes něj položit mohla. „Poslyš, mé zlaté děťátko . . . mé živobyťí . . . ó můj slitování, Spasiteli na nebesích! — a ty, milosrdná Rodičko boží, oroduj za mne! Nedej, aby mé drahé dítě zahynulo! Já ho vychovala v bolestech a trápení, v bídě a nedostatku — ale byli to dnové radosti proti těm, které bych musela trávit bez něho . . . ó! . . . nedopusť na mne, abych zoufala!“

Paní Naninka vrtěla hlavou.

6.

Hlučný, veselý život panoval mezi tím na Staroměstském náměstí. Ještě tu stály boudy s rozmanitým zbožím, s dětskými hračkami ze dřeva, z olova i ze skla, s obrázky, s kuchyňským nářadím, s jeslemi a s rozličnými pamlsky.

Bylo již po čtvrté hodině. Hustá mlha spouštěla se na město. V každém kránci hořela nějaká lampa a rozlévala kolem polo-temné světlo. Tato zář a hučivé hemžení před boudami — ta směsice smlouvajících a kupujících matek, žádostivých kluků, ostýchavých holek, poskytovala podivný obraz.

Blízko sochy Panny Marie, u prostřed náměstí, stála v hedbávném burnusu, pěkný, teplý štuclík na ruku, Terezie, nejstarší dcera zámožného obchodníka Plavinského. Byla to spanilá postava, ani velká, ani malá, plna nejpěknějších poměrů a ozdobena půvabností devatenáctého jara. Ale ještě většího půvabu rozléval po její celé bytosti květ vzdělaného ducha a spanilost její duše.

Od mnoha let bylo to její zvláštní potěšení, své mladší bratry a sestry, ano i samé rodiče o štědrém večeru ve jménu Ježíška nějakým dárkem překvapiti. K tomu cíli chodila sama po krámech a vybírala, co by milým domácím radost udělalo. Někdy ji provázela děvečka s košem, někdy šla sama, když se to menších věcí týkalo.

Dnes byla samotna. I rozmyšlela se právě, ku kterému z dvou pěkných krámů by měla přistoupiti: an tu za sebou polodušené štkání zaslechne. Přicházelot jako z hlubokosti duše.

Terezie se kvapně ohlídlá. — Útlé srdce její zachvělo se lítostí.

Bylot se již hodně smrklo, a v husté mlze rozeznala útrpná dívka jenom nejisté rysy ženské postavy, která tu na kamenných

stupuích před obrazem Matky boží klečela a horlivě se modlila. I přistoupila blíže k této osobě a zatukala jí lehce na rameno.

„Proč pak tu pláčete, milá osobo?“ ptala se jí co nejlaskavěji. A klečící ženština sebou trhla i vzchopila se poněkud a upřela usazené oči na dívku, jakoby v ní pomocnici z těžkých utrpení hledala.

„Proč pláčete?“ ptala se dívka ještě jednou velmi přívětivě, ačkoli dle chatrného šatu v tomto počasí, dle vyhublých tváří snadně poznati mohla, že modlící osobu těžká chudoba svírá.

Tato hleděla na ni hodnou chvíli mlčky, jakoby se ještě v oné říši nacházela, kamž byla na perutích horoucích slov zapolitla. Spanilá tvář dívčí jevila se jí co rukojemství brzkého vyproštění z trampot. Konečně ji ubohá žena poznala, a bolnosladký úsměv setřel na okamžik hluboké rysy žalosti z obličeje jejího.

„Ah, milostslečno Terezie!“ zvolala žena, živě pohnuta a rychle přikročivši, uchopila a políbila ruku její.

„Jak? vy mě znáte?“ divila se překvapená dívka.

„Ó, jakž bych neznala! Třebať jste i nyní jako jarní růže kvetla; bývalé poupátko se nezapřelo — a to jsem znala tuze dobře.“

„Ale můj Bože — já se nemohu pamatovati.“

„Ráda věřím, jáť také jinak vypadala, když jsem ve vašem vzácném domě sloužila. Oh, a jak dobrotivá jste vy, drahá slečno, ke mně bývala!“

„Já? — ale milá osobo... kdo pak jste...? odpusťte — já se věru nepamatuji.“

„Před čtyřmi lety jsem u vás sloužila.“

„Ne snad Kačenka?“ zvolala dívka bolestně překvapena a upjala své pěkné oko s velkým úcastenstvím na ztrápenou.

Tato neodpovídala, ale jenom několikráte hlavou zakývala. Bylať ji sklonila, a lehké uzardění rozehřálo tváře její.

„Ale milá osobo,“ řekla nyní Terezie plna živého soucitu,

„jakž pak je to možná? Co pak se ti nedaří? máš snad . . . nedostatek?“

Bývalá děvečka nemohla ještě odpovědět; prsa její byla přeplněna, ale hrdlo jako zadržnuté; za to jí přicházela úleva v potoku hojných slz.

„Muž bude mít málo díla — vidíš?“ ptala se dívka dále. „Ach, já jsem si to myslívala! Zednictví nemůže býti tuze výnosné — a zvláště v zimě.“

„Oh, jen kdybych ho jen měla — kdyby mi ho nebyl Pán Bůh vzal!“ zasténala nyní žena, oběma rukama usazené tváře zakrývající.

„Tvého muže? . . . Ach, není možná? — Tedy jsi vdovou? — a již dávno?“

„Dva dny — před kopulací. Pod mým Karlem zbořilo se lešení — v pádu se potloukl, a nežli ho donesli do nemocnice, bylo . . . po něm.“

„Ale ty milý Bože!“ zhrozila se Terezie, „toť je ukrutné neštěstí!“

„Ach arci — veliké neštěstí to bylo,“ vzdychla si žena s očima k nebi obrácenými, jako by říci chtěla: Děj se vůle Páně!

„A co jsi, ubohá, potom začala?“

„Já šila, prala, podělkovala — jak se nahodilo.“

„Ale výdělky tvoje musely býti hrozně sporé; neboť s tebou stala se změna, že bych tě nebyla poznala.“

„Inu, výdělky nebyly veliké — prosím vás, milostslečno, co pak může jediná ženská způsobit? — a výdělky jsou vůbec chaotrné; ale šlo to předce, dokud jsem se nerozstona.“

„Tedy jsi také stonala? Ale ty ošklivá osobo!“ kárala ji dobrosrdečná dívka, „proč pak jsi nešla raději zas někam do hodné služby? Nebo — proč pak jsi zase k nám nepřišla?“

„Poníženě ruku líbám, slečno — ale já to nemohla k vůli . . . svému dítěti udělat.“

„Máš dítě?“ ptala se dívka s nevinnou přívětivostí, nevědouc, že se ubohé matky bolestně dotýká.

„Mám,“ odpověděla tato, oči klopic; ale najednou stál před ní hrozný stav jejího miláčka. „Ach, měla jsem dítě, budu bezpochyby říkat,“ vypravila ze sebe s hroznou úzkostí, „neboť leží snad nyní v posledním tažení, a já přišla jen Rodičku boží ještě poprosit, aby mi ulehčila v mých těžkostech. Já nemám žádného na dalekém světě, nežli dítě své — a jestli mi je Pán Bůh vezme . . .“ dále nemohla pro pláč mluvit. Usedavě štkala.

„Ach, dobrotivé nebe!“ ozvala se Terezie plna útrpnosti. „Tedy je tvé dítě tak nebezpečně churavo? . . . A jestli pak máš lékaře?“

„Pan doktor v naší čtvrti byl až dosaváde tak laskavý —“

„Ah tak! ale jestli pak jsi mohla nemocnému také všechno nadlehčení zjednat? — při své chudobě . . . vidíš, vidíš, zlá osobo! Děláš, jakobys bez dítěte svého ani živa býti nemohla, a nehledáš nikde pomoci.“

„Oh, milostslečno! já ji hledala — já ji hledala! Ale srdce lidské není vždy tak otevřeno, aby mohla prosba do něho vejít.“

„Já se tě neptám po srdci lidském; ale povídám ti, že jsi měla alespoň ke mně přijít! Tu máš zatím,“ mluvila dále se vši svou vlídností a tiskla jí do ruky plný hedbávný sáček. „Objednej honem, co potřebuješ — co tvé dítě potřebuje — a přijď brzo k nám — sice se rozhněvám!“

„Ó má dobrotivá slečno!“ zvolala žena, dívčí ruku vroucně líbajíc . . . ale Terezie přetrhla jí další řeč a nutila ji k odchodu.

„Běž domů, běž!“ řekla k ní, „třeba by dítě něco chtělo — třeba by se mu stejskalo . . .“

„Ach, kýž byste mluvila pravdu, aby se mému Karlíčku již po mně stejskalo!“ řekla žena s radostnou živostí . . . „pak by již zase o mně věděl, již by mě opět znal — již by měl opět smysly své! Ó můj sladký Ježíši — dej, ať se mi ta myšlénka vyjeví —“

aby měl opět smysly své! Bůh vám to nahradí, moje drahá slečno, vy jste posilnila mé srdce novou nadějí!“

Ještě jednou políbila ruku její a kvapila k domovu. Neviděla peřesté kolem hemžení lidu, neslyšela šumivý hluk, necítila mrazivé povětrí. Duše její byla nově znícena létavou bludičkou sladké naděje. Skoro zoufanlivě byla ze svého bytu vyběhla — nyní se tam na novo rozjitřena opět vracela.

Rychlými kroky spěchala za ní Terezie. Chtěla viděti, kde nešťastná žena bydlí.

7.

„Kam se ta lehkomyšlná osoba jen zatoulala!“ hrčela pečenářka v malé sedničce. „Celá jako bezhlavá — beze všeho povážení!“

A masitá její postava mňhala se při tom v pološeru slabého kahance jako rozložitý strom, když jím vítr otřásá.

„Inu prosím vás, paní Naninko!“ ozvala se na to jaksi omlouvavě druhá osoba — byla to šedesátiletá panna, sousedka, jež tu zase nemocného hlídala; „prosím vás, vždyť je matka přece jenom matka.“

„To máte pravdu — ačkoli nevím, co vy tomu rozumíte...“

„Oh, člověk má také srdce, a měl také své žalosti, zatlačil také oči svým milým osobám...“

„A já snad ne? Oho, panno sousedko! já zatlačila oči svým vlastním dětem, a vím tedy, co to je, když to začne u srdce hrýzt... ale proto může člověk předce své smysly podržet. Co je souzeno, to je souzeno a to člověk nezjinačí, i kdyby si hlavu strhnul. Proto nebude konec světa, až jí pán Bůh to pouzdro vezme. Může se za to ještě pomodlit.“

„Proč pak?“ ptala se letitá panna, jakoby pečenářčiným slo-
vům věřiti nechtěla.

„Proč pak! proč pak!“ rozhorlila se žena, „proto, že by z ní spadlo břemeno — že by si mohla jak náleží oddechnout. Teď není žena, není vdova — není pranic, má dítě na krku — a je mladá osoba, mohla by ještě k něčemu přijít. Beztoho bude mít co dělat, nežli staré rány zahojí! To je nějakých dluhů! Já jsem jen žádostiva, jak já k svým penězům přijdu!“

Mezi tím přistoupila k svému stolu, rozsvítila grošovou svíčku a shasla kahanec. Vedle stolu stála konev s vodou a třemi leklými rybami. Živý kapr házel sebou na veliké míse; ten byl na zejťrek pro ni — ostatní do trhu.

„Tu pět grošů — tam pět grošů, to je hned půl zlatého a zlatý — člověk ani neví jak!“ mluvila pečenářka dále, velikým nožem z ryb šupiny seškrabujíc. „Oh — dluh je snadno udělán, ale zaplacení se táhne na dlouhé lokte.“

„No, vždyť máte zaplatpánbůh,“ prohodila Baruška, „kdyby bylo nejhůře —“

„Tak? zaplatpánbůh?“ utrhla se paní Naninka nevrle. „Mohu při tom tuhle kus ryby usmažit? Mohu to prodat? Mohu vás na to pozvat? Zaplatpánbůh je hezká věc, ale člověk při ní nestloustne. Co komu, to komu; co ti půjčím, to mi navrát — co ti dám, to si nech; ale k dávání jsou jiní lidé na světě.“

„Arci, arcí, ale každý to neumí; musí to být něco těžkého. Tím větší tedy zásluha.“

„Tu si můžete zejtra na modro zadělat,“ mumlala pečenářka; „já bych měla raději své peníze.“

„A já myslím, že přijde svým časem všechno zas do pořádku. Kačenka byla vždycky pořádná osoba...“

V tom se začalo dítě na posteli ozývat. Vydávalo temné, sténavé zvuky, že to znělo jako: „Maminko!“

„Aha, už ji volá!“ prohodila pečenářka, na okamžik v práci ustanouc. „Už nebude dlouho dělat!“

V tom vrazila matka do dveří. Tváře její byly zimou a vnitřním pohnutím začervenale; oči se jí jiskřily.

„Pán Bůh rač dát dobrý večer!“ pozdravila vespolek kvapnými slovy. „Co dělá můj Karlíček?“

Dychtivě přikročila k posteli a sklonila se k nemocnému.

Krev její byla zbourěna, ale jediným pohledem na dítě ustydla jako na mrazu. Tak bledý, tak přepadlý nebyl ještě miláček její nikdy. A nebo to bylo poloviční světlo tenké svíčky, co ho tak podivnou barvou polilo?

„Karlíčku! má dušičko!“ volala žena novou hrůzou sevřena, „otevři očinky! Matinka je tady!“ ale volání její bylo nadarmo. Pacholík tu ležel bledý, žlutý, s očima hluboce vpadlýma, s rtoma přimodralýma, ležel, ani se nehýbal, nestejně, prudké a hlasité dýchání dávalo svědectví, že zhasíná.

„Karlíčku!“ volala matka třesoucím se hlasem ještě jednou, i stála nad ním s rukama úzkostně sepnutýma. Tíseň duše její zrůstala každým okamžikem. Oči její byly na dítě upřeny jako ve sloup, aby i nejmenší pohnutí jeho vystihly.

„Pro umučení boží!“ zvolala nyní úpěnlivě, „panno Baruško, podejte sem světlo, aby mě spíše uviděl —“

„Ale nedělejte, jako byste byla dnešní!“ ozvala se nyní u svých ryb hřmotná pečenářka, lhostejně po ní hlavu otočíc. „Či myslíte opravdu, že světlo něco pomůže, když se začínají oči zakalovat?“

„Jak to myslíte . . .?“ ptala se matka, a slova jí zmírala na rtech.

„Nu, jak to myslím,“ obrátila se žena, v jedné ruce dlouhý nůž, v druhé kus ryby, „já si myslím, co vidím, a povídám, co myslím. Bolest a nářek pro dítě je slušná věc, musí mít ale svou jistou míru. Co jde přes šňůru, je zbytečné, a protože myslím, abyste vzala rozum do ruky —“

„Ah!“ vpadla jí matka do řeči, „vy myslíte, že mi — dítě umře?! Ne, ne, tomu nevěřím! Nač by mi bylo nebe pomoc po-

slalo, kdybych jí své ubohé dítě zachovati nemohla? K čemu bych měla peníze,“ mluvila dále, rychle ze záhradří plný sáček vyndávajíc, „kdybych mu nemohla pomoc zjednat?“

„Aj!“ podivila se pečenářka a vyvalujíc oči, přistoupila s přítivým usklebnutím. „Paní Kačenka má — a snad — stříbro v tom pěkném pytlíčku?“

„Mám — mám! Jen mi zjednejte pomoc — jen mi poradte léky — ó mluvte!“

„Já myslím, zlatá osobo!“ promluvila nyní stará panna prostosrdčně, „že to musíte všechno do rukou božích odevzdat —“

„Všecko, všecko!“ dotvrzovala pečenářka určitě. „Co je komu určeno, to je určeno a na tom se nedá vlas zjinačit. Buďte ráda, že máte peníze, alespoň si budete moci o svátcích pohovět a se mnou pořádnost udělat, to stojí také za něco.“

„Ale Rodičko boží!“ bědovala matka, „já mluvím o svém dítěti, prosím o pomoc, a vy máte jen světský mamon na mysli!“

„To je nyní hlavní věc,“ řekla žena. „Vy jste se dost dlouho namořila, já dost dlouho načekala —“

„Ó tedy si vezměte krev mou!“ zvolala matka vášnivě, „a zaplatte si trojnásobně, co jste pro mne učinila! Ale jen také pomozte — já nemohu být živa bez svého dítěte, a stříbro je pouhá pleva v rukou mých, nemohu-li mu za ně nové zdraví zjednat.“

I hodila měšcem na podlahu, až to zacinkalo, a sama se vrhla na nemocného, nejsladším hlasem ho volajíc! Ale pacholík se nehýbal . . . neodpovídal . . . nedýchal . . . a matka políbila studené čelo . . .

Zděšena sebou trhla, vzb chopila se, přiskočila ke stolu, vzala s něho tenkou svíčku, navrátila se zase k posteli a s třesoucí rukou svítila si na dítě. To tu leželo s otevřenou hubičkou — rty mělo sesinalé, okoralé, oči vpadlé . . . po celé tváři zažloutlý nádech smrti.

Matka strašlivě zkríknuła, pustila svíci na lože a sama vedle něho sklesla.

„I pro živé rány!“ zvolala pečenářka, která byla nůž i rybu honem odložila, pohozený měšec hbitě zvedla a nyní ho potěžkávala, „ta osoba nás ještě vypálí!“

Stará panna otočila se však honem k posteli, popadla svícen, ale samým kvapem také svíčku zhasila. V malé sedniče byla teď úplná tma.

„Tak! to jsme to hezky vyvedly!“ řekla pečenářka, „já nemám doma kusa sirky! Musíte mi nějakou půjčit, panno Baruško.“

„I můj Bože, s radostí!“ odpověděla stará panna, dohmatala se ke dveřím a vyšla rozsvítit. Pečenářka ale rozevřela kvapně sáček, vysypala peníze do hrstě a začala je zběhlými prsty přepočítávat. Poznalat hned, že jsou to samé dvacetníky.

8.

A opět nastalo zimní jitro, den před vánoce — slavný, radostný den před narozením Páně, a matka pacholíkova sedí zase v nuzné sedniče vedle postele, na holé, skoro černé podlaze a dřímá, může-li se úplné zeslábnutí ducha i těla a mrákota všech smyslů dřímotou nazvat.

Tváře její jsou strašlivě bledé a přepadlé — jako o deset let od včerejška sestárlé. Sedí tu s hlavou hluboce sklopenou, obraz náramného žalu. A nad ní, na posteli, na holém chatrném slamníku leží pacholík, rovně natažený, s přitlačenýma očima, ruce na prsou křížem přeložené.

Vedle ní leží rozevřený sáček, a okolo něho několik nových dvacetníků.

Na viklavé židli u pelesti visí pomačkané kartounové šaty. Je na nich viděti, že dlouhý čas v uzlíku ležely.

Ranní šero tiskne se již úzkým okem do světničky. Chvilí je všecko ticho.

Najednou se ozvaly na předsíni pádné kroky, a do dveří vešla pečenářka s mísou svítku. Přicházela z kuchyně.

I spatřila nešťastnou matku, zavrtěla hlavou, postavila mísu na stůl a přistoupila k podřimující.

„Já řku!“ promluvila hezky hlasitě a chtě jí tím spíše probudit, štouhla jí nohou do nohy, že by se byla slabá žena málem skácela. Při tom otevřela oči a upřela je na pečenářku, jako na neznámou postavu.

„Já řku, paní Kačenko!“ mluvila ona dále. „Nebudete vstávat? Modré šaty jsem vám už vyndala, abyste si mohla doktora i kostel oběhnout, pak ale, myslím, že bude nejlépe, když vezmete rozum do rukou a pomyslíte: Co je tam, to je tam! Dnes je štědrý večer, a my ho můžeme spolu hezky v bázni boží ztrávit. Já dám pečenou rybu — vy můžete zatím černou připravit a knedlíky zadělat, nežli se navrátím. Kus vánočky přinesu a pár jablek mám už doma.“

Ubohá matka hleděla na ni, jako by jí nerozuměla, pak se tiše vzchopila, nedala jí odpověď, obrátila se k posteli a sepnuvši ruce, položila je na prsa. Tak tu stála hodnou chvíli a hleděla na mrtvolu.

Nejprvnější a nejkřutější nával bouře v duši její byl se minulou noc vyzuřil a zůstavil v ní zmrtvělé ticho — hlubokou pustotu. I hleděla na dítě své, na to milované, se vši láskou chované a hlídané, hleděla na ně, an tu leželo jako z růže zavátý list — a neplakala. Pramen slz jejích zdál se býti vysušen; ale měkké srdce její bylo sevřeno neskonalou, němou žalostí.

„Nu, jakž je, paní Kačenko!“ ozvala se zase pečenářka nedo-

stávající žádnou odpověď, „jakž je? Postaráte se o večeri? Já to musím vědět.“

„A moje dítě?“ ptala se matka tiše.

„Ale co pak máte ještě pořád se svým dítětem? To je u Pána Boha a bude mít veselejší svátky, nežli zde na zemi. Pod večer je uklidíme do dřevníku —“

„Ne, ne!“ zvolala žena, jednou rukou umrlého pacholika zastírajíc, jakoby ho někdo jižjiž odnáseti chtěl, „mé dítě zůstane na mé posteli, dokud mi ho neodnesou do kaple. Já budu svátky u něho slaviti.“

„Vy jste —!“ rozhorlila se pečenářka, mísu se svítkem nevrle do něse tisknouc; „ale ne, nebudu se zlobit. Nerada bych si ten dnešní den zkazila. Dělejte si, co chcete; ale já myslila, že mi dnes k vůli všemu tomu, co jsem pro vás učinila, trochu pomůžete. No, jak se vám líbí. Však já se ohlídnu po ochotnější osobě. Za čtrnácte dní jí uděláte místo. To víte beztoho, že jsem vás se čtrnáctidenní výpovědí k sobě vzala. No — tak pak mi alespoň tu něši na záda vzít pomozte!“ doložila k své řeči, když nemohla ze samé nevrlosti popruh naléztí.

Trpící matka jí tiše pomohla — a pečenářka odešla bez dalšího pozdravení do trhu.

Opuštěná, teď i z přístřeší vyhostěná matka sebrala svůj sáček, přepočítala peníze, rozmyslila se a začala pak přes židli přehozené šaty prohlížet. Od poctivé sousedky vypůjčila si rozviklanou cihličku, ohřála ji a vyžehlila své kartounky. Pak se celá umyla, učesala, šaty a šátek co možno nejlépe na sobě urovnala, všecko velmi mírně, oči od svého dítěte takměř ani neodvracejíc.

Když byla hotova, klekla u něho, pomodlila se a vyšla, aby si zařídila, co bylo k nejprostšímu pohřbu potřeba.

Zpáteční cesta ji vedla přes veliké náměstí, na němžto se hlučný, pohyblivý, mnohotvárný život prostíral. Ten ji vytrhl poněkud z hlubokého zamyšlení a oživil pustotu srdce jejího.

Tu stály ty rozmanité krámy a kotce, okolo nichž leta minulá se svým milým pacholíkem obcházela, někdy mu krejcarovou hračku kupující, někdy se ale na budoucí časy těšíc, až bude moci odrostlejšímu celé jesličky zjednati. Letos byl by té významné hračky, tomu zbožnému dárku, již rozuměl; ale... tu ležel studený, s očima zavřenýma, s ustálým srdéčkem, a hračky celého světa nebyly by ho mohly potěšit.

Ale skrze matčinu duši táhly bolnosladké upomínky jako ochlazující vánek skrze sprahlou květnici — a srdce její začalo živěji tlouci, začalo okřívati... a slzy jí vstoupily do očí. Dnes měla peníze — dnes mohla pěkné velké jesle a zelený stromek s pentlemi a cukrovými věcmi zjednati, dnes mohl jejimu jedináčku Ježíšek hojně nadělit: ale dnes musela matka jenom na jeho rubášek mysliti.

I myslila naň, ale myslila také na to, že by s ním ten poslední štědrý večer ještě utěšeně ztráviti mohla! Myšlenky truchlících matek bývají podivné.

Ještě jednou vrhla se před sochou nejbolestnější matky na kamenný stupeň a pozdvihla ducha svého k vroucí modlitbě. Nedbala na chladný vítr, který jí údy v lehkém šatě mrazil; nedbala na okolní hlučný život; modlila se, a veliký mír, křesťanské odevzdání se do rukou nejvyšších, probouzel se v duši její.

Nebyla to obyčejná, paměti vštípená a ledabyly odříkávaná modlitba, ježto se jí lehkým šeptem z třesoucích se rtů vinula; to bylo prosté, nelíčené, nehledané rozprávění duše její, to byla veliká, odlehčující zpověď.

„Všechny moje prosby, moje doufání bylo nadarmo — dítě mé umřelo, a já nevím, co si počnu. Ach, nyní poznávám, že jsem hřešila — nyní to cítím, Panno nejsvětější — z veliké, pozemské lásky k muži zapoměla jsem na hlas boží v srdci mém — nyní to poznávám — metla boží mě vytrhla z mého omámení. Ach,

oroduj za mne, Matko boží — pohledni na mne, Slitovniče, okem milosrdným — vždyť jsem již dosti utrpěla — dítě mé leží mrtvo, plod hříchu mého je zrušený a jiného nevím, co bych byla spáchala — čím bych byla takovou míru hněvu tvého zasloužila. Ale nepovažuj to za hrdost — ne, ne! já jsem hříšná osoba — vím to; ale já nevěděla, že mohu láskou hřešiti. Ó slituj se již jedenkrát! — nechceš-li mě za mužem a dítětem lásky mé zavolati, tedy osvětl mysl mou, abych se ti zalíbila — a posilni srdce mé, aby nepuklo. Já se oddávám do tvých rukou — nalož se mnou dle své moudrosti a pilnosti . . .“

Potom vstala a nakoupila věci ku pohřbu — kus bílého plátna na rubáš, růžovou pentličku, malý křížek, několik obrázků a dělané kvítí na věnec; nakoupila ale také — hračky k štědrému večeru.

9.

Venku se zase chumelilo a vítr k tomu hvízdal. Začínalo se přitímivati.

V chudobném příbytku necitelné pečenářky a osamělé matky hořely dnes dvě tlustější svíčky a kamínka vypouštěla lahodné teplo. Hřmotná žena, upachtěním rozehřátá, prostírala si na stůl a chystala večeři, připravenou po mnohém brumlání a nevlém osupování. Při tom šoupala těžkými křampály, bouchala dveřmi, šramotila stolem a židlicí — všecko na znamení svého pohoršení, že jí nechtěla sklíčená matka po vůli být a černou rybu ustrojiti. Za to si umínila, že jí na jiný způsob poškádlí — že se jí ani nevšimne a mluvnou sousedku k večeři pozve.

Ale matka neměla dnes mysl na takovéto věci tělesné. Seděla u svého stolečku, jež si byla k pelesti přistavila, a došívala

rubáš. Jedním okem hleděla na šití — druhým na své drahé dítě. To leželo čistě umyto tak tiše na posteli, jakoby nejkrásněji spalo; vedle postele ležela sprostá, žlutá rakev.

Zhubenělé tváře matčiny byly jaksi nepřírozeně červené. Oči se jí leskly. Pospíchala se šitím — konečně byla hotova.

Nyní začala umrlé dítě oblíkat. Útlounké články slabého tílka se jí podávaly, jakoby v nich ještě život byl. Brzo tu leželo v rakvi natažené, v dlouhé bílé košilce, u krčku růžovou mašličku, ručinky na prsou složeny, mezi nimi křížek, na hlavě z růží věnec, okolo sebe malované obrázky.

Na druhé straně v malé sedniče skvěl se zatím bílým ubrusem prostřený stolík a na něm se leskla velká bílá mísa s čistými talíři, v prostřed mosazný svícen s tlustou svíčkou. Na podlaze, na kusu střípku hořely dva františky; vedle talířů čekaly na stejný osud červené třínohé svíčky.

A hlučně otevřely se dvěře a přes práh vešli pečenářčini hosté — vedlejší vdova, hokynářka, s dvěma dětmi. S radostným pokřikem přiskočili mladí nezbedníci divoce ke stolu a když je matka odehnala, přihrnuli se k posteli.

„Podívejte se — podívejte se — tu leží umrlec! Ah! ten má hezké obrázky!“

„Jdete stranou?“ rozkřikla se matka, a ohlížela se, kde by na ně co popadla. Nejraději byla by nějaké polínko do ruky dostala. Pak se obrátila k pečenářce a hodíc hlavou po umrlém dítěti, ptala se: „Tohle zde tak zůstane?“

„Jestli vám to překáží . . .?“

„Mně ani dost málo. Nevěděla bych také proč? Tělo jako tělo. Já se už vyspala vedle umrlych. Já myslila jen, nemá-li paní Kačenka dnes nic jiného dělat, nežli to němé pouzdro hlídat?“

„I nechte ji!“ ušklebila se pečenářka. „Kdo chce kam, pomozte mu tam. Jak si kdo ustrojí, ať papá! Sedněte, paní kmotra! Malým dáme talíře tuhle na truhlu.“

A brzo kouřila se z mísy horká rybí polívka — brzo cinkaly čtyry lžice a vedle talířů hořely červené svíčky.

Na druhé straně ale stávala mlčící matka u hlavy umrlého dítěte pěkný smrkový stromek, s pěknými výdymkami a mašličkami, s pozlacenými švestkami a malovanými obrázky; a kolem po větvíčkách zapalovala tenké voskové svíčky.

Bylo to veselé — srdcem lomčující podívání! Radost a smutek, život a smrt naproti sobě — ten obsah veškerých dnů vezdejších.

Hluboko vtiskl se tento štědrý večer v paměť ubohé matky.

